

Gathering and bundling grain is a מלאכה. Two basic issues arise when addressing מעמר. The first, is that it would seem that there is very little in gathering that would make it sufficiently transformative to constitute a מלאכה.

Secondly, what should count as part of the מלאכה? should any activity of gathering count?

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עג עמוד ב
והמעמר. אמר רבא: האי מאן דכניף מילחא ממלחתא - חייב משום מעמר. אביי אמר: אין עימור אלא בגידולי קרקע.

רש"י מסכת שבת דף עג עמוד ב
דכניף מילחא ממלחתא - שצבר מלח ממשרפות מים, דמתרגמין חריצי ימא (יהושע יא) שממשיך לתוכו מים מן הים, והחמה שורפתו, והן נעשין מלח, ואותו חריץ קרי מילחתא.
משום מעמר - שאף הוא כמאסף בשבלין הוא.

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יג עמוד ב
איזהו גרנן למעשר? הקשואין והדלועין משיפקסו, ושלא פקסו - משיעמיד ערמה. ותנן נמי גבי בצלים: משיעמיד ערמה. ואילו גבי שבת - העמדת ערמה פטור! אלא מאי אית לך למימר - מלאכת מחשבת אסרה תורה, הכא נמי: מלאכת מחשבת אסרה תורה.

רש"י מסכת ביצה דף יג עמוד ב
איזהו גרנן למעשר - לעיל מינה איירי בפירות, וקאמר: אימתי גמר מלאכתן ליקבע למעשר. משיפקסו - משניטל פקס שלהן, והוא כמין פרח בראשו, כמו שיש בתפוחים ונופל מאליו כשמתיבש. ושלא פקסו משיעמיד ערמה - כלומר ואם עד שלא פקסו העמיד ערמה מהן, כמין כרי - הוקבעו, אלמא: העמדת ערמה היא גמר מלאכה למעשר, ולענין שבת, משהביא בצלים לביתו - אין העמדת ערמה מלאכה. אלא מאי אית לך למימר - אף על גב דלמעשר הוא מלאכה, לשבת - מלאכת מחשבת שהיא מלאכת אומנות, אסרה תורה, שנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן בויקהל, והתם מלאכת מחשבת כתיב.

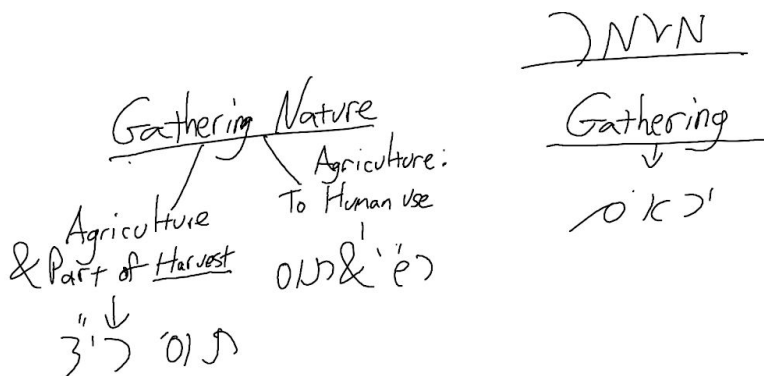
תלמוד בבלי מסכת ביצה דף לא עמוד א
משנה. מביאין עצים מן השדה מן המכונס, ומן הקרפף אפילו מן המפוזר.

תוספות מסכת ביצה דף לא עמוד א
מן הקרפף ואפילו מן המפוזר - תימה הא הוי מעמר דהוא אב מלאכה וי"ל דלא שייך עמור אלא במקום שגדילים שם כדמוכח בפרק כלל גדול (שבת דף עג:).

תוספות רי"ד מסכת שבת דף עג עמוד ב
והמעמר פ"י המקבץ השבליים מאחרי הקוצר ועושה אותן עומר ושיעור המעמר הוא כגרוגרות דומיא דקצר וטחן שכל מלאכת האוכלין כגרוגרת ואי קשיא א"כ נתפזרו לו פירות בחצרו או בשדה וליקטן יתחייב משום מעמר תשובה אין מעמר אלא בשעת תלישתו מן הקרקע שזה הוא תחלת ליקוטו אבל פירות שנלקטו כבר ועכשיו נתפזרו אין זה מעמר:

ספר יראים סימן רעד [דפוס ישן - קב]

המעמר. כל כינוס דבר גידולי קרקע נקרא מעמר כדאמרינן בפ' כלל גדול [ע"ד ב'] אמר אביי האי מאן דעבד חלתא חייב י"א חטאות וחדא מינייהו כינוס העצים הלכך יזהר האדם מלאסוף פירות ולקבצם ביחד דהוי כמעמר.

רמב"ם הלכות שבת פרק ח

הלכה ה

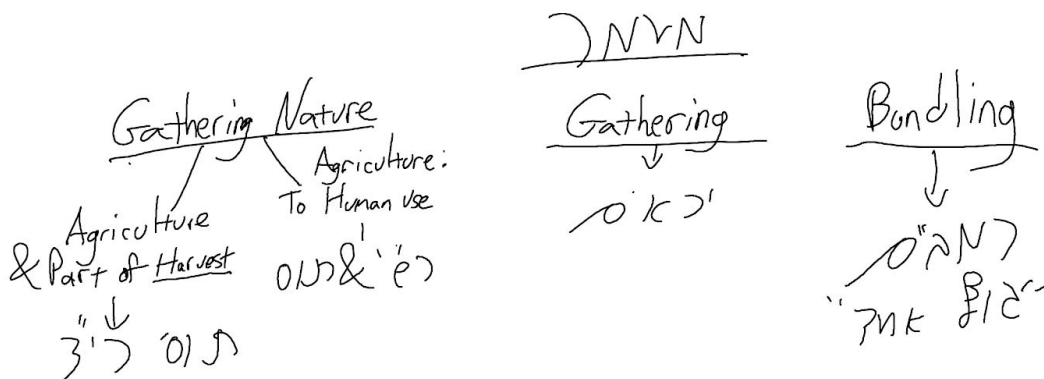
התולש עולשין והמזרד זרדין, אם לאכילה שיעורו כגרוגרת, ואם לבהמה שיעורו כמלוא פי גדי, ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביצה. המעמר **אוכלין** אם לאכילה שיעורו כגרוגרת, ואם עמר לבהמה שיעורו כמלוא פי גדי, ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביצה, וביצה האמורה בכל מקום היא ביצה בינונית של תרנגולין, וכל מקום שנאמר כדי לבשל ביצה הוא כדי לבשל כגרוגרת מביצה וגרוגרת אחד משלשה בביצה, ואין עמור אלא בגדולי קרקע. +/השגת הראב"ד/ וגרוגרת אחד משלשה בביצה. א"א קרוב הוא ואינו מכוון. +

הלכה ו

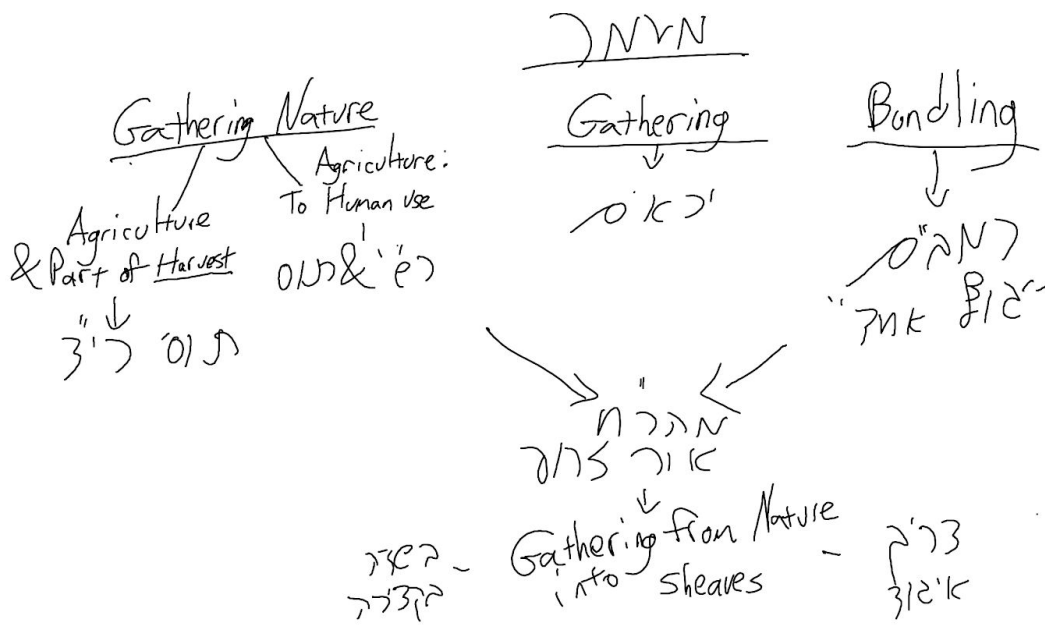
המקבץ דבילה ועשה ממנה עגול או שנקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתקבצו **גוף אחד**, הרי זה תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה.

רמב"ם הלכות שבת פרק כא הלכה יא

המדבק פירות עד שיעשו **גוף אחד חייב משום מעמר**, לפיכך מי שנתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל, אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה כדרך שהוא עושה בחול, שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול **שמא יכבשם בידו** בתוך הקופה ויבא לידי עימור, וכן אין מקבצין את המלח וכיוצא בו מפני שנראה כמעמר.

שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן ריד
 המעמר, לא ידעתי פירושו? אם פי' רק שיאסוף שבלים יחד ולא יקשרם לאגודה אחת הוי מעמר? או לא הוי מעמר
 עד שיקשרם יחד להיות אגודה אחת? **ולשון עומר היה נראה שאינו קרוי עומר אלא כשנקשרו יחד.** כי שבלים
 המקובצים יחד ולא נקשרו להיות אגודה אחת איני סבור שיקרא עומר. וכן משמע מלשון המיימוני שכתב וז"ל אין
 עימור אלא בגידולי קרקע. המקבץ דבילה ועשה הימנה עיגול או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקבצו גוף
 אחד הרי זה תולדת מעמר וחייב. וכן כל כיוצא בז' עכ"ל. **וכפי זה אם קבץ פירות יחד ולא עשאו גוף אחד אין זה
 מעמר.** ואם כן המקבץ ביצים יחד אין זה עמור ואפילו אם יש עמור שלא בגידולי קרקע. והא דקאמר רבא (שבת
 ע"ג ב') האי מאן דכניף מילחא ממלחא חייב משום מעמר? סבור אני שמקבצים המלח ממשדפות /ממשרפות/
 המים ודוחקים אותו יחד שנעשה חתיכה אחת. ושמה אפילו בלא דחק רק שמישימים הרבה זה על זה נעשה
 חתיכה אחת. שאנו רואים כמה חתיכות במלח קשות עד שצריך לכותשן. אבל רבינו אבא מארי צוק"ל פסק כרבא
 שיש עמור אפילו שלא בגידולי קרקע. וכן כתב גם בשם רבינו אליעזר ממיץ. ומתוך כך פסק שאם נתפזרו לאדם
 ביצים המותרים בטלטול אסור לקבצם יחד. ובספר המצות כתב וכן כתבו התוס' מדתן פ' המביא בביצה (ל"ג ב')
**מגבב אדם עצים מן החצר ומדליק, שאין עמור אלא כשלוקחם ממקום גידולם ומקבצם יחד. ושמה מה שמגבב מן
 החצר אין זה עמור. אלא כעין עמור שבולים שמקבצם כדי שיהו יחד ולקושרם יחד או שישכנו יחד שלא יפזרם
 הרוח.** וגם שלא ידרסו ברגלי אדם ובהמה כשהם מפוזרים ובקל נאבדים בכמה עינים כשהם מפוזרין כל שבולת
 בפני עצמן. **אבל קסמין שבחצר שאינו מקבצם אלא כדי להדליקם לאלתר, אינו מקבצם אלא שטורח לו
 להדליק כל קיסם או לזרוק כל קיסם לבדו למדורה ולא בשביל תיקון הקסמין ושמירתם מקבצם אין זה מעמר.**
 וכפי זה לפי רבותינו שפוסקין שיש עימור שלא בגידולי קרקע אסור לקבץ ביצים ופירות שנתפזרו יאסר לקבץ
 לדברי הכל. ונאמנים עלי דברי רבינו משה ב"ר מיימון שאין נקרא עמור עד שיעשם גוף אחד.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבת פרק ז משנה ב
 [ב] מעמר, הוא הגודש עומרי הקציר זה על זה, ועומר שם אלומת החטים או השעורים וזולתם מכל הנקצרים.

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שמ סעיף טו
 המעמר הוא מאבות מלאכות שהיה במשכן בסמנים הזרועים ואין עימור אלא כשמאספו במקום גידולו כעין קמה קצורה שמגבב השבלים במקום גידולן וכן המאסף פירות ומקבצן יחד במקום שנפלו מן האילן אבל אם נתפזרו במקום אחר מותר לקבצם כמ"ש בסי' של"ה.
 ואין עימור אלא בגידולי קרקע אבל מדברי סופרים אסור אף שלא בגידולי קרקע לקבצם במקום גידולם כגון לקבץ מלח ממשרפות המים ששורפתן ונעשים מלח וכן בכל כיוצא בזה.
 (ויש אומרים שהמדבק פירות עד שנעשו גוף אחד חייב משום מעמר אפילו שלא במקום גידולם כגון) המקבץ דבילה ועשה ממנו עיגול או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקבצו ונעשו גוף אחד הרי זה תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה (וצריך להחמיר כדבריהם):

חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל יג סעיף ג
 המקבץ פירות אף שלא במקום גדולן עד שנדבקו יחד או שתלאן בחבל ועשאן גוף אחד, חייב, דגם זה מלאכת עימור שקושר עמרים (שם):

נשמת אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל יג
 א. זה לשון רמב"ם פ"ח אין עימור אלא בגדולי קרקע, המקבץ דבילה ועשה ממנו עיגול או שנקב תאנים והכניס החבל עד שנתקבצו גוף אחד, הרי זה תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה, וכ"כ בש"ע סי' ש"מ, וכתב הכ"מ

בשם הר"ן דדוקא שקבצן ממקום גדולן, אבל אם קבצן בבית לא, כדאמרינן בביצה י"ג דמעמיד ערימה לא הוי גמר מלאכה לענין שבת, עכ"ל. ולא זכיתי לידע המקום שכ"כ הר"ן. והפוסקים הביאו עוד ראייה מביצה ל"ג תנו רבנן מגבב מן החצר ובלבד שלא יעשה צבורין, ומפרש משום עובדא דחול, משמע אבל עימור לא, והיינו משום שאינו מקום גדול. וסבור הייתי שהרמב"ם דוקא נקט תאנים דדרך לעשות מהן בשדה לקבצן ולעשות מהן עיגולים כידוע, אבל לא בשאר פירות. ואמנם בפרק כ"א כתב המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר, לפיכך מי שנתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד ואוכל, אבל לא יתן לתוך הסל כדרך שעושה בחול, שמא יכבשם בידו בתוך הקופה ויבוא לידי עימור, הרי להדיא אפילו בנתפזר ואפילו בחצר שאינו מקום גידולו חייב אם כבשם בקופה, ודלא ככ"מ בשם הר"ן בכונת רמב"ם. ונראה דהרמב"ם לא מפרש מלאכת עימור כמש"כ כל הפוסקים דסבירא להו שמקבץ דברים המפוזרים לבד, דבזה ס"ל לרמב"ם דעדיין לא מחייב, שהרי מלאכת העימור הוא שמקבץ וקושרן יחד כדרך שעושה ערימות בשדה, ועיקר העימור הוא מה שעושה גוף אחד אף שלא במקום גדולן, ועיין בפ"י המשנה להרמב"ם שכ"כ בהדיא בפרק כלל גדול. אך בריש הבונה כתב שם המלקט עצים לשורפן והמאסף עשבים לגדשן ולהאכילן לבהמה חייב משום מעמר. ולכן נ"ל דהרמב"ם ס"ל דבודאי במקום גדולן כוון שמאספן יחד ועושה אותן צבורין כדרך הגודשין חייב, אך שלא במקום גדולן אינו חייב בהעמדת ערימה, ומכל מקום אם עושה אותם אגודות כמו אלומות או שמקבץ הפירות ועושה אותן גוף אחד אף שלא במקום גדולן חייב. ובאמת משמע דהרמב"ם לא גריס בגמרא מאן דכנף מילחא ממילחתא, שהרי בפרק כ"א כתב אין מקבצין את המלח וכל כיוצא בו, ולא כתב ממילחתא. ולפי זה לא קשה עליו מה שהקשה מסוגיא דביצה י"ג וסוגיא דשם ל"ג שהרי שם לא מיירי שקושרן ביחד אלא שצברן במקום אחד, ואפשר דמה שכתב הרמב"ם בפרק כ"א המקבץ פירות, כוונתו נמי באלו פירות שדרך לדבקן יחד בקופה כמו תאנים וצמוקים, וכן משמע בירושלמי שכתב צמוקים וסלן, ופ"י המפרש מין תאנים, וצ"ע. ומה שכתב בש"ע בסימן של"ה דנתפזרו במקום אחד מותר ללקטן, והרמב"ם באמת לא חילק בזה, היינו משום שכתב (המ"א שם) [המגיד משנה פכ"א הי"א ד"ה המדבק] דהוא חשש רחוק, אלא כמש"כ שם רשב"א דבמקום אחד מותר, ונתפזר אחד הנה וא' הנה הוי עובדא דחול. עוד צריך לי עיון בכונת הרמב"ם שכתב המקבץ תאנים כו' או שנקב כו', אם ס"ל שקבצן וחברן בחבל או סבירא ליה אפילו אם מונחים רק לפניו כיון שקושרן יחד וצ"ע:

שער הציון סימן תקא ס"ק יד

(יד) כתבנו זאת, משום דכל הטעמים שנאמרו בהלכה זו אין מישיבים כל כך בדברי הרמב"ם שהם דברי המחבר, דלטעם רש"י ושאר מפרשים, משום דכיון שאין משתמר אסח דעתה מיניה לא אתי שפיר מה שהתיר לגבב מן השדה לצורך הדלקה, וכן טעם עימור המוזכר ברא"ה ור"ן לא נזכר כלל ברמב"ם מלבד שהוא דוחק, דהבאה מן השדה שאין בה חשש עימור כלל גזרינן אטו שמא ימצאם מפזרין ויכנסם, ולגבב גופא בשדה שהוא עצם עימור התיירו, [ואף שמגן אברהם מיישבו דקדרתו מוכחת עליו, זהו גם כן דוחק], ועל כרחו דסבירא לה להרמב"ם דלא אסור עימור כי אם כשמעמר שיהיו מונחים שם לייבש וכהאי גוונא, אבל לא כשמגבבן כדי להדליקן תכף, ולהכי יותר עדיף בשיטת הרמב"ם לומר שהוא משום עובדא דחול לילך ביום טוב לשדות להביא עצים לביתו, עיין סוף סימן תק"י וברש"י ריש פרק המביא, ולהכי מה שלפניו מותר לגבב. ומה שמסיים הרמב"ם בסוף, הרי הן מוקצה, פירוש שחכמים עשו דבר זה למוקצה, ומיושב בדברינו מה שתמה הדגול מרבבה ושאר אחרונים על מה שהתיר הרמב"ם לגבב ממה שלפניו:

sheaf:

Stook :

מתיבתא ברקיעא: לעילוי נשמת הרב בן-ציון בן הרב יחזקאל ואסתר מרים